

Շախմետի տնտեսագիտական դասակարգման հոդվածների անվանումը	Բյուջեային ճանաչված ուղղափառության դասակարգման հոդվածների ԱՆ	Պետության կողմից տրվող հատկացումների հաշվին ստացվող էկամուտների և իրականացվող ծախսների			Պարզաբանումներ և բացարրություններ ծախսան նպատակի վերաբերյալ
		Հաստատված նախահաշվի ցուցանիշները	Փաստացի կատարողականը	Գերածախն կամ թթիրացում (փակազմորում գերածախն, դրաման շշանով թթիրացում)	
1	2	3	4	5=3-4	6
Ա.ՄԻՋՈՑԵՐԻ՝ ԴԻՏԱՐԿՎՈՂ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾԻ ՍԿՐԻ ԱԶԱՏ ՄԱՍՑՈՐԴԸ				0.0	
Բ.ԴԻՏԱՐԿՎՈՂ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՍՏԱՑՈՎՈՂ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ ԸՆԴԱՄԵՆԸ (տող1+տող2+տող3)		303897.7	195397.1	108500.6	
այդ թվում՝					
1. Դասմաշնորհներ ընդամենը, դրամ՝		303897.7	195397.1	108500.6	
1.1. Արտադրման պաշտոնական դրամաշնորհներ				0.0	
1.2. Դրամաշնորհներ Հայաստանի Հանրապետության պահանձնագործության		303897.7	195397.1	108500.6	Ֆինանսական միջոցների հատկացումը կատարվում է պայմանագրով սահմանված ժամանակացույցի համաձայն
2. Հայաստամի Հայրապետության պետական բյուջեից ստացվող տրամադրությանը				0.0	
3. Այլ ենամուտներ, դրամ՝		0.0	0.0	0.0	
3.1. Կազմակերպության հաշվենշուրմ հաշվառվող գույքի (բացառությամբ հոդի) վարձակարգությանից				0.0	
3.2. Կազմակերպության տօսրինմանը հանձնած հոդի վարձակարգությանից				0.0	
3.3. Ենամուտներ ապրանքների մատակարարության և/կամ ճառայրությների մատուցումից ընդամենը, դրամ՝		0.0	0.0	0.0	
- մասնավոր մասների մասուցումից				0.0	
- պատամատների մասավառառումից կամ հրազումից				0.0	
- այլ ենամուտներ				0.0	
9. ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ (տողԱ+տողԲ)	x	303897.7	195397.1	108500.6	
9.ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԸՆԻԱՄԵՐ (տող1+տող2+տող3)*	x	303897.7	195397.1	108500.6	
այդ թվում՝					
Գ1. Կազմակերպության աշխատողների ԱՌԵԱՏՎԱՐԸ ԸՆԴԱՄԵՆԸ,	x	303897.7	195397.1	108500.6	
այլ թվում՝					
Գ1.1 Աշխատանքի վարձատրություններ	x	303897.7	195397.1	108500.6	
- Աշխատանքի աշխատավաճեց և համեստանեց	4111	303897.7	195397.1	108500.6	
- Պարզվագրությներ, դրամական իրախոտումներ և հասուն վեցանություն	4112	0.0		0.0	
Գ2. Ծառայությունների և ապրանքների ծեռքբերում	x	0.0	0.0	0.0	
Գ2.1. Ծառումական ծախսեր		0.0	0.0	0.0	
- գործառնության և բանկային ճառայրությունների ծախսերը	4211	0.0		0.0	
- էներգետիկ ծառայություններ	4212	0.0		0.0	
- գումանայ ծառայություններ	4213	0.0		0.0	
- շատի ծառայություններ	4214	0.0		0.0	
- Անառիկացածական ծախսեր	4215	0.0		0.0	
- Գույքի և սարքավորումների վարձակարգություն	4216	0.0		0.0	
- Այլ ծախսեր	4217	0.0		0.0	
Գ2.2. Գործուղումների և դրագայության ծախսեր	x	0.0	0.0	0.0	
- Ներցին գործուղումներ	4221	0.0		0.0	
- Անվանական գործուղումներ	4222	0.0		0.0	
- Այլ (գործուղումներ կամ կազմական) դրամանդրություններ	4229	0.0		0.0	
Գ2.3. Պայմանագրային ճառայրությունների ծեռքբերում	x	0.0	0.0	0.0	
- Անբարեկան ճառայրություններ	4231	0.0		0.0	
- Համակառանդաւ ճառայրություններ	4232	0.0		0.0	
- Աշխատակազմի մասնագիտական գարգարման ճառայրություններ	4233	0.0		0.0	
- Տեսական ճառայրություններ	4234	0.0		0.0	
- Կառավարական ճառայրություններ	4235	0.0		0.0	
- Վեճագային և համեստի մնացի ճառայրություններ	4236	0.0		0.0	
- Ներկառագումական ծախսեր	4237	0.0		0.0	
- Ընկանությունների պայմանագրային ծախսեր	4239	0.0		0.0	
Գ2.4. Այլ մասնագիտական ծառայությունների ծեռք բերում	x	0.0	0.0	0.0	
- Ամսագիտական ճառայրություններ	4241				
Գ2.5. Ընթացիկ նորոգում և պահպանում (ճառայրություններ և նյութեր)		0.0	0.0	0.0	
- Ծննդերի և կառուցման նվազագույն նորոգում և պահպանում	4251	0.0		0.0	
- Անբենաների և սարքավորումների նվազագույն և պահպանում	4252	0.0		0.0	
Գ2.6. Նյութեր	x	0.0	0.0	0.0	
- Գումանայական նյութեր և հագուստ	4261	0.0		0.0	
- Գումանանենական սպասարկելու	4262	0.0		0.0	
- Վեճագային առաջարկման նյութեր	4263	0.0		0.0	
- Տրանսպորտային նյութեր	4264	0.0		0.0	
- Հրցական միջավայրի պաշտպանության և գիտական նյութեր	4265	0.0		0.0	
- Անորոշական և արորոտող նյութեր	4266	0.0		0.0	

-Կենցաղային և հարուսային մնայի նյութեր	4267	0.0		0.0
Հառողության այլ նույթեր	4269	0.0		0.0
73. ԱՅԼ ԾԱԽՆԵՐ	x	0.0	0.0	0.0
73.1 Նվիրատվություններ ոչ կառավարչական (հասարակական) կամաժեղություններին	x	0.0	0.0	0.0
73.2 Բոյութեր կատարվող վճարումներ	x	0.0	0.0	0.0
73.2.1. Հայտադրամի հարաբետության պետական բյուջեն		0.0	0.0	0.0
այլ այլում				
-Հարկեր ընդամենք, այդ թվում՝	4822	0.0	0.0	0.0
ԱԱՀ	x	0.0	0.0	0.0
Հափշրահանց	x	0.0	0.0	0.0
Բնօւնագործան մճառ	x	0.0	0.0	0.0
Ալ հայտելու նշել տեսակոյ	x	0.0	0.0	0.0
-Պարզաբար վճարներ, ընդամենք, այդ թվում՝	4823	0.0	0.0	0.0
Ավտոմեքենաների տեխնոլոգիական		0.0	0.0	0.0
Դեմ. Տուրք		0.0	0.0	0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի		0.0	0.0	0.0
73.2.2. Համարժենո՞ի բյուջենո՞		0.0	0.0	0.0
-Հարկեր ընդամենք, այդ թվում՝	4822	0.0	0.0	0.0
Գուրասանով	x	0.0	0.0	0.0
Հողի հանկ	x	0.0	0.0	0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի	x	0.0	0.0	0.0
-Պարզաբար վճարներ, ընդամենք, այդ թվում՝	4823	0.0	0.0	0.0
Ավտանախառնության ասմանագործուհոց մասինում 30%	x	0.0	0.0	0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի	x	0.0	0.0	0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի	x	0.0	0.0	0.0
73.3 Դասարանների կողմից նշանակված տոսյժեր և տուգակիցներ	x	0.0	0.0	0.0
-Դասուրանների կողմից նշանակված տոսյժեր և տուգակիցներ	4831	0.0		0.0
73.4. ԱՅԼ ԾԱԽՆԵՐ	4861	0.0	0.0	0.0
Գիտական ուսումնականություններ	x			0.0
Ավագություններում աշխատանքներ	x	0.0		0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի	x	0.0		0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի	x	0.0		0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի	x	0.0		0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի	x	0.0		0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի	x	0.0		0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի	x	0.0		0.0
Նշել բառ տեսականենո՞ի	x	0.0		0.0
6. ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՀԱՎԵՇՈՒՐԴ (ՊԱԿԱՍՈՒՐԴ) ԳՈՐԾԱՌՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՌԱՆՈՒԹՅՈՒՆԻՑ (տող 4 - տող 7)		0.0	0.0	0.0
2. ԶՈՒՏ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՀԱՆՁԵՐ ՈՉ ՏԵՇԱՅԱԿԱՆ ԱՎՏԻՎԵՐԻՒՄ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԻՑ (տող 22 - տող 21)		0.0	0.0	0.0
21. Կապիտալ ակտիվների ձեռքբերում այդ թվում՝	x	0.0	0.0	0.0
21.1. ՀԵՄԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ	x	0.0	0.0	0.0
-Հեմերեկի և ժինուանների ձեռք քերով	5111	0.0		0.0
-Հեմերեկի և ժինուանների կատարում	5112	0.0		0.0
-Հեմերեկի և ժինուանների կամահայության մերանողողում	5113	0.0		0.0
-Տրանսպորտային սպարակություններ	5121	0.0		0.0
-Կարավան սպարակություններ	5122	0.0		0.0
-Ալ մեթեսանն և սորուալորսներ	5129	0.0		0.0
-Անեղու ակտիվներ	5131	0.0		0.0
Ա; նուօպական ինմասւան միջոցներ	5132	0.0		0.0
-Գործեցական-սուստիցազարման ծախսեր	5133	0.0		0.0
-Նախօգնանդասահսկության աշխատանքներ	5134	0.0		0.0
21. ՈՉ ԱՐՏԱՂՐԱԿԱՆ ԱՎՏԻՎԵՐԻ	x	0.0	0.0	0.0
-Հող	5411	0.0		0.0
-Ընդուական ակտիվներ	5421	0.0		0.0
-Ալ ընական ծագում ունեցող ակտիվներ	5431	0.0		0.0
-Ալ նուօպական ուսուարական ակտիվներ	5441	0.0		0.0
22. Կապիտալ ակտիվների վաճացքի մոտքեր	x	0.0		0.0
E. ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՀԱՎԵՇՈՒՐԴ (ՊԱԿԱՍՈՒՐԴ)՝ (տող 6 + տող 2)		0.0	0.0	0.0

Տարբեր մ/մ Ավելացնելու ամենավայրէն պահանջման մասին

Ա. Ավելացնելու ամենավայրէն պահանջման մասին

«Արտաֆ Պլյուս» Խորհրդատվական ԱՎԴ

(Ավելացնելու ամենավայրէն պահանջման մասին)

«01» Փետրվարի 2021թ. կնքված N ՇՄՆ-ԴԸ-21/03 պայմանագրի «Սևան Ազգային Պարկ» ՊՈԱԿ-ի «Պահպանության, գիտական ուսումնասիրությունների, անտառանտեսական աշխատանքների կատարման ժառադրություններ» ծրագրի 2րջանակում 2021թ.-ին իրականացված միջոցառումների մասին

Իրականացված միջոցառումներ						
NN	Անվանումը	Համագործ բոլոր բարերարությունը	Կատարված գործառությունները	Ավելացնելով գնահատականը	Պահպանության գումարը (հազ. դրամ)	
1	«Սևան» ազգային պարկի պահպանագործուն	Ազգային ապահով տարածքում պահպանագործական ընդհանուր միջոցառումների հրականացում, պահպանագործական աշխատանքների աշխատանքական և վերտառության սպառումների, պահումի բնական էկոհամակարգի և անդամաբնույթի ու կենսաբանական բազմազանության, բնական տեսակների գնահատուն, բնույթան ժառանգության, պահպանություն, պահպանագործուն ազգային պարկի արդյուն տարածքում	- Մասնաճշգրիտ կողմից պահպանային գործություններով զգացնանային և աշխատանքի հեղության և վերառույթի աստուգումների հրականացում, - Պահպանագործական նախարարությաններ աշխատանքական կողմից պարտականացում և խեցգության աշխատումներում տարագումների և շրջության հետապահութեառումների միջոցով, - «Սևան» ազգային պարկի տարածքին և ահանձնակեց համանձնելու բնակչության 2րջանում բացադրության աշխատանքների հրականացում	- Ավելացնելով պարունակությունը և դաշտի պահպանայինների կողմից աշխատանքային պահպանագործական գործությունների անհամարժակացում համագործությունների հրականացում - Մեծ Սևանում, Քոք Սևանում, Սևանա լիճ թափականի Ղրամական, Զվարդակ, Օավագուտ, Չակարապատ, Չակարա, Արարիս, Արգերի, Լիճք, Վարդենիկ, Մարտունի գետերի ջրային որակի ուսումնասիրություն, մակուսաբանական, հիոնորմիմական և ինոլորիֆիլմական, հետազոտությունների հրականացում, - Ճական և խեցգության պահպանայինների ուսումնասիրություն ՄԵՃ Սևանում և Գոջ Սևանում, - «Սևան» ազգային պարկի տարածքին ահանձնայի համանձնելու բնակչության շրջանում բացադրության աշխատանքների հրականացում, հրամանագործուն, Ազեռունների կոնտրոլի և տարածքի այցելությին տեղունականության որամադրություն, էկոհամական և գույքագործուն:	- Ավելացնելով գնահատականը թիվ 29 թիվ որակի վերաբերյալ, - Ծվաների կուտանական ցուցակների, դրանց տարրածական տեղաբաշխության և կրթապայմանների, խեցգությունի Աթորությանուանն առանձնահատուրությունների, արդյունաբերության - Ծվաների կուտանական ցուցակների, դրանց տարրածական տարրածական կառուցմանը, բազմացման ցուցակների կրթության - «Սևան» ազգային պարկի տարածքին ահանձնայի 41 համայնքների բնակչությունը հարուցանում իրավունք բացադրության մակարդակի բայց դրացով, - Գոյսական ուսումնակարգությունների և մինիօրինագիր իրավականացնան հակածածության, զատակացության տարածքի այցելությին բնակչության որամադրություն, էկոհամական գույքագործուն:	175 291
2	Պարկի տարածքում գիտական հետազոտություններ	Աշխատանքական գիտական հետազոտությունների հրականացում, հայոց բնակավայրերի բնակչության շրջաններում էրթուղարական հրազենկություն, էկորազման գործուն, համագործություն, բնակչության գործուն	Գիտական և մոնիթորինգի բաժինի աշխատանքական գիտական գործուն համագործությունների հրականացում - Մեծ Սևանում, Քոք Սևանում, Սևանա լիճ թափականի Ղրամական, Զվարդակ, Օավագուտ, Չակարապատ, Չակարա, Արարիս, Արգերի, Լիճք, Վարդենիկ, Մարտունի գետերի ջրային որակի ուսումնասիրություն, մակուսաբանական, հիոնորմիմական և ինոլորիֆիլմական, հետազոտությունների հրականացում, - Ճական և խեցգության պահպանայինների ուսումնասիրություն ՄԵՃ Սևանում և Գոջ Սևանում, - «Սևան» ազգային պարկի տարածքին ահանձնայի համանձնելու բնակչության շրջանում բացադրության աշխատանքների հրականացում հրամանագործուն, Ազեռունների կոնտրոլի և տարածքի այցելությին տեղունականության որամադրություն, էկոհամական գույքագործուն:	- Ավանա լիճ օակելո գնահատիր և Ալանա թիվ 29 թիվ որակի վերաբերյալ, - Ծվաների կուտանական ցուցակների, դրանց տարրածական տեղաբաշխության և կրթապայմանների, խեցգությունի Աթորությանուանն առանձնահատուրությունների, արդյունաբերության - Ծվաների կուտանական ցուցակների, դրանց տարրածական տարրածական կառուցմանը, բազմացման ցուցակների կրթության - «Սևան» ազգային պարկի տարածքին ահանձնայի 41 համայնքների բնակչությունը հարուցանում իրավունք բացադրության մակարդակի բայց դրացով,	11 744,8	

3	Պարկի տպաժողով անտառունտեսական աշխատանքներ	Անտառագիրտական և անտառունտեսական միջոցառումների, անտառականագնորական և անտառառնկման աշխատանքներ	Եղանակաբարեկարգ կողմից անհրաժեշտությամբ պայմանավորված անտառագիրտական և անտառունտեսական միջոցառումների անհրաժեշտական հասումներ և խնամքի աշխատանքներ:	Տնկարկների խնամք և անտառականագնորական աշխատանքների ըստ անդամաժեռության և կարիքից ենթակա:	31.12.2021թ	8 331,3
			ԸՆԴՀԱՄԵԼԸ	195 397,1		

«Ալան Ազգային Պարկ» ՊՈԱԿ տնօրենի Ժ/Ա Ա. Աղայան

2021թ. Երկրորդ եռամսյակի

«Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի

կողմից կատարված աշխատանքների

Հաշվետվություն

1. «Սևան» ազգային պարկի պահպանություն.

Պահպանության ծառայություններ, աշխատակիցների կողմից պարկի տարածքի արգելոցների և արգելավայրերի տարածքներում ստուգումների և շուրջօրյա հերթապահությունների միջոցով.

«Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի տնօրենի 2021թ. ապրիլի 28-ի N152-Ա հրամանով պարկի մասնաճյուղերի անտառային տարածքներում 2021թ. մայիսի 3-ից սկսվել են գարնանային հերթական և վերահսկողական ստուգումները: Ստուգումները շարունակվել են մինչև 2021թ. մայիսի 31-ը: Արդյունքները գեկուցագրով ներկայացվել են ՊՈԱԿ-ի տնօրինությանը՝ համապատասխան ընթացք տալու համար:

«Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի մասնաճյուղերի աշխատակիցների և արագ արձագանքման խմբի կողմից իրականացվել է ամենօրյա, ինչպես նաև արագ արձագանքման խմբի կողմից շուրջօրյա հսկողություն՝ անտառային օրենսդրության խախտումների և այլ բնապահպանական խախտումների կանխարգելման, հայտնաբերման ուղղությամբ:

2021 թվականի երկրորդ եռամյակի ընթացքում արձանագրվել է 9 բնապահպանական խախտման դեպք, որից 5-ը՝ ապօրինի ծառահատման, 4-ը՝ ապօրինի ձկնորսության: Ալգրավվել է 67 ձկնորսական պոլիէթիլային ցանց, 19 խեցգետնահավաք, որոնց մեջ առկա են եղել 262 հատ սիգ տեսակի ձուկ և 10 հատ կարաս: 67 ձկնորսական պոլիէթիլային ցանցերը և 19 խեցգետնահավաքը հանձնվել են ՊՈԱԿ-ի պահեստ հետագա ոչնչացման համար, իսկ 262 հատ սիգ տեսակի ձուկ և 10 հատ կարաս՝ ԲԸՏԸ Գեղարքունիքի տարածքային բաժին: Արձանագրված ապօրինի ծառահատման 5 դեպքերի վերաբերյալ մանրամասները ստորև աղյուսակի տեսքով ներկայացվում են:

N	Ամիս ամսաթիվ	Մասնաճյուղ	Տեղամաս	Պահարաժին քառակուսի	Հատված ծառերի քանակը	Հատված ծառերի տեսակը	Հատված ծառերի տրամագիծը	Ծավալը
1	07.04.2021թ.	Մարտունի	Շովինար	4-րդ պահ.	17 հատ	Սոճենի	1-12 սմ 1-10 սմ 1-10 սմ 1-10 սմ 1-12սմ 1-10 սմ 1-8 սմ 1-16 սմ 1-14-սմ 1-14-սմ 1-8-սմ 1-10-սմ 1-8-սմ 1-10-սմ 1-10-սմ 1-10-սմ 1-12-սմ	0,724

2	28.04.2021թ.	Վարդենիս	-	2-րդ պահ., 17-րդ քառակուսի	12 հատ	Սոճի տեսակի	3-34 սմ 2-26 սմ 2-14 սմ 1-28 սմ 1-38 սմ 1-34 սմ 1-40 սմ 1-42 սմ 1-30 սմ	5,737
3	03.05.2021թ.	Նորատուս	Այրիվան	4-րդ պահ.	150 հատ թուփ	Չիչիսան	15-9սմ 7-10 սմ 9-11 սմ 19-12 սմ 18-13 սմ 12-14 սմ 6-15 սմ 12-16 սմ 10-17 սմ 4-18 սմ 3-19 սմ 4-20 սմ 1-21 սմ 1-22 սմ 1-23 սմ 1-25 սմ	1,53
4	06.05.2021թ.	Արտանիշ	Ծովինար	Դրախտիկ	11 հատ	9-սոճենի 2-թեղի	1-13 սմ 1-23 սմ 1-20 սմ 1-14 սմ 1-10 սմ 1-15 սմ 1-19 սմ 1-14 սմ 1-17 սմ 1-13 սմ թեղի 1-24սմ թեղի	1,316
5	03.05.2021թ.	Նորատուս	Այրիվան	4-րդ պահ.	13 հատ	Բարոյի	1-46 սմ 1-34 սմ 1-29սմ 1-36 սմ 1-24 սմ 1-19 սմ 1-20 սմ 1-37 սմ 1-50 սմ 1-21 սմ 1-26 սմ 1-40 սմ 1-20 սմ	8,298

Հայտնաբերված բոլոր իրավախախտումների վերաբերյալ կազմվել են արձանագրություններ և ուղարկվել են իրավասու մարմիններին՝ համապատասխան ընթացք տալու, իրավախախտողին հայտնաբերելու և պատասխանատվության ենթարկելու համար:

Պարկի մասնաճյուղերի տարածքներում բարձր ջերմային ֆոնի հետ կապված սահմանվել է բարձր հսկողության ռեժիմ, հետևողականորեն իրականացվում են հակահրդեհային կանոնների պահպանման միջոցառումները: Հակահրդեհային կարողությունները բերվել են առաջին կարգի ասիճանի պատրաստվածության: Երկրորդ եռամսյակի ընթացքում պարկի տարածքում արձանագրվել է 41 հրդեհի դեպք: Հրդեհները եղել են փոքրամասշտաբ և արագ արձագանքման արդյունքում ՊՈԱԿ-ի ավագ տեսուչների և հրշեց փրկարարական ծառայության աշխատողների կողմից մարվել է:

- «Սևան» ազգային պարկի տարածքին սահմանակից համայնքների բնակչության շրջանում բացատրական աշխատանքների իրականացում, այցելուների կենտրոնի և տարածքի այցելուներին տեղակատվության տրամադրում

Պարկին հարակից համայնքների բնակչության շրջանում իրականացվել են բացատրական աշխատանքներ՝ ապօրինի որսի, հատկապես մանրաձկան որսի կանխարգելման ուղղությամբ՝ կարևորելով նրանց դերը Սևանա լճի էկոհամակարգի հավասարակշռման հարցում և որ իրենք նույնպես պատասխանատու են Սևանա լճի պահպանության համար: Հանրությունը ՊՈԱԿ-ի գործունեության առավել կարևոր մանրամասների վերաբերյալ իրազեկվել է ՊՈԱԿ-ի պաշտոնական կայքէջից:

«Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի Այցելուների կենտրոնը իրականացրել է մի շարք միջոցառումներ՝ սեմինարներ, քննարկումներ, ֆիլմի դիտումներ: Կենտրոնի աշխատողների նախաձեռնությամբ կազմակերպվել է Թանգարանային գիշերներ մշակութային միջոցառում (Night of Museums): Կազմակերպվել է նաև Սևանի գեղանկարիչների կտավների ցուցադրություն: Բոլոր միջոցառումները ունեցել են ուսուցողական, կրթադպատճարակչկան, ճանաչողական նշանակություն՝ «Մեր բարեկամ թոշունները», «Քարքարոտ երկիր Հայաստան», «Շրջակա միջավայրի պահպանության օր», «Մաքուր պահենք մեր շրջապատը», «Ծառատունկ», սեմինարներկումներ՝ «Սևան» ազգային պարկի արգելոցներ և արգելավայրեր», «Լճաշենի պեղումներ», «Մենք բնության մի մասնիկն ենք»: ՊՈԱԿ-ի Այցելուների կենտրոնը իրականացրել է գիտաճանաչողական առցանց դասընթացներ Zoom հարթակում, ունեցել է հյուրեր Արցախի Հնարապետությունից, Ռուսաստանի Դաշնությունից, Իտալիայից, Չեխիայից, ինչպես նաև Շողակաթ հեռուսարձնկերությունից, Սևանի՝ Հրազդանի՝ Ապարանի, Երևանի դպրոցներից:

2021թ. երկրորդ եռամսյակում Այցելուների կենտրոնը ունեցել է 1470 այցելու:

- Ընդհանուր բաժին.

2021 թվականի երկրորդ եռամսյակում «Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ է մուտքագրվել 777 գրություն, որից 273-ը շրջակա միջավայրի նախարարությունից, 5074-ը՝ այլ իարավաբանական և ֆիզիկական անձանցից: Ելքագրվել է 1085 գրություն, որից 104-ը՝ շրջակա միջավայրի նախարարություն:

Գործավարության կարգին համապատասխան ստացված գրություններն ու նամակները ժամանակին և պատշաճ ձևով մուտքագրվել են գրանցամատյաններում, այնուհետև հանձնվել են տնօրենին՝ մակագրության: Մակագրված գրությունները հանձնվել են համապատասխան բաժիններ: Իրականացվել է հսկողություն դրանց՝ սահմանված ժամկետներում պատասխանելու համար:

2021 թվականի երկրորդ եռամյակում «Աևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ում աշխատանքի է ընդունվել 25 մարտ, ազատվել է 8 մարտ, իր ամենամյա նվազագույն արձակուրդից օգտվել է 46 աշխատակից:

Իրավաբանների կողմից 2021թ. 2-րդ եռամյակի ընթացքում կատարվել են հետևյալ աշխատանքները.

1. << ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ են ներկայացվել՝

- 5 հայցադիմումներ գումարի բռնագանձման պահանջով, 2 հայցադիմումներ գումարի բռնագանձման և պայմանագիրը միակողմանի վաղաժամկետ լուծելու պահանջներով:

- Վճարման կարգադրություն արձակելու մասին 3 դիմում՝ գումարի բռնագանձման պահանջով,

- Դատարան է ներկայացվել 1 հայցադիմումի պատասխան.

- Դատարանի «Ապացույց պահանջելու մասին» որոշման պահանջի հիման վրա դատարան է ուղարկվել թվով 6 դիմում.

- 3 դիմում կատարողական թերթը հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայություն ներկայացնելու մասին:

- 2 դիմում-միջնորդագիր հայցադիմումից իրաժարվելու մասին:

- 1 դմիմում վճոի օրինական ուժի մեջ մտած լինելու փաստը երկրորդ կնիքով հատատելու մասին:

2. Վարձավճարները ուշացնելու համար 8 վարձակալների ներկայացվել են հողամասի վարձակալության և /կամ/ կառուցապատման իրավունքի տրամադրման մասին պայմանագրերը միակողմանի, վաղաժամկետ լուծելու առաջարկներ:

3. << ոստիկանության համապատասխան բաժիններ են ներկայացվել ՊՈԱԿ-ի աշխատակիցների կողմից կազմված իրավախախտումների վերաբերյալ 5 արձանագրություններ՝ համապատասխան ընթացք տալու համար:

4. Պատասխանվել է թվով 48 գրությունների (դիմումների):

5. Հողի նկատմամբ վարձակալության /կառուցապատման իրավունք ունեցողներին 30.06.2021թ. դրությամբ պարտքի մասով ուղարկվել են թվով 574 ծանուցագիր:

- **Տնտեսագիտական և տնտեսական սպասարկման բաժին.**

«Աևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի տնտեսագիտական և տնտեսական սպասարկման բաժնի կողմից 2021թ. երկրորդ եռամյակի ընթացքում իրականացվել են հետևյալ աշխատանքները.

1. Ստորագաժանումներին է տրամադրվել դիգելային վառելիք, բենզին, գազ, տնտեսական ապրանքներ և գրենական պիտույքներ:

2. Իրականացվել է շենք-շինությունների և հարակից տարածքների մաքրման աշխատանքներ:

3. Իրականացվել է ավտոտրանսպորտի աշխատանքի, վառելիքի և քսայուղերի շարժի հաշվառում, կատարվել է ընթացիկ վերանորոգում յոթ ավտոմեքենաների:

4. Կազմակերպվել և մյուս բաժինների հետ համատեղ մաքրվել և բարեկարգվել է «Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի վարչական շենքի հարակից տարածքները, հանրային լողափներում կատարվել է մաքրման և բարեկարգման աշխատանքներ, կատարվել է ծառատնկման աշխատանքներ:

5. «Տեխնիկական անվտանգության ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի մասնագետների հետ համատեղ անցկացվել է թվով 4 ջրային տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական անվտանգության փորձաքննություն, կազմվել է փորձաքննության եզրակացություն:

6. Ապահովվել է խմելու ջրի, բնական գազի և էլեկտրաէներգիայի սպառման սարքավորումների անխափան աշխատանքը:

7. Արագ արձագանքման բաժնի աշխատակիցների հետ համատեղ կատարվել են հանրային լողափների բարեկարգման աշխատանքներ, ապահովվել է համագետով և վկայականներով:

8. Իրականացվել է տրանսպորտային միջոցների մասին կազմվել են թերությունների ակտեր, տեխնիկական բնութագրեր և ներկայացվել են համապատասխան գնման ընթացակարգեր կազմակերպելու համար:

9. Կորոնավիրուսի հարուցած համավարակի դեմ կազմակերպվել է վարչական շենքի ախտահանում և անձնակազմին ապահովվել, դիմակներով և ախտահանման նյութերով:

2. Պարկի տարածքում գիտական հետազոտություններ.

-Գիտական հետազոտությունների, մշտադիտարկման և կադաստրի վարման բաժնի աշխատակիցների կողմից գիտական հետազոտությունների իրականացում.

2021թ. Երկրորդ եռամսյակում հիդրոկենսաբանի կողմից ուսումնասիրվել է Սևանա լիճ թափվող Գավառագետ, Մարտունի և Լիճք գետերի տարբեր հատվածների ջրերում 20°C -ում և 37°C -ում աճող սապրոֆիտ մանրէների քանակը, կոյի-ինդեքսը (աղիքային ցուպիկների քանակը 1լ ջրում), ինչպես նաև օրգանական նյութի (պերմանգանատային օքսիդացում) և լուծված թթվածնի պարունակությունը:

Մանրէաբանական հետազոտությունների արդյունքներից ելնելով կատարվել է գետերի ջրերի որակի էկոլոգասանիտարական գնահատում:

Գետ Գավառագետ

Փորձանմուշները վերցվել են գարնանային վարարումների շրջանում:

Ակունք- կատարված մանրէաբանական հետազոտությունների արդյունքում պարզվել է, որ գետի ակունքի ջրերում 20°C -ում և 37°C -ում աճող սապրոֆիտ մանրէների քանակը համապատասխանաբար կազմել է 5000 ԳԱՄ/մլ և 150 ԳԱՄ/մլ, իսկ աղիքային ցուպիկ չի հայտնաբերվել: Դիտակետի ջրերում լուծված թթվածնի պարունակությունը կազմել է $10.9 \text{ mgO}_2/\text{m}^3$, իսկ պերմանգանատային օքսիդացման արժեքը՝ $5.4 \text{ mgO}_2/\text{m}^3$ (աղ.1):

Սապրոֆիտ մանրէների քանակը, կոլի-ինդեքսը, լուծված թթվածնի պարունակությունը և պերմանգանատային օքսիդացման արժեքը Գավառագետ գետի տարբեր հատվածների ջրերում
22.06.2021թ.

Դիտակետ	Սապրոֆիտ մանրէների քանակ, ԳԱՄ/մլ		Կոլի-ինդեքս, հազ. ԳԱՄ/լ	Լուծված թթվածնին, մգՕ ₂ /դմ ³	Պերմանգան ատային օքսիդացում, մգ Օ/դմ ³
	20 °C	37 °C			
Ակունք	5000	150	Չի հայտնաբերվել	10.9	5.4
Նորատուս գյուղից վերև՝ ավտոմայրուղու կամրջի հարևանությամբ- գետը, հոսելով մի շարք համայնքների (Գեղարքունիք, Սարովսան, Կարմիր, Լանջաղբյուր, Գանձակ, Արծվաքար, Գավառ) միջով, Ենթարկվում է ֆեկալ-տեսական և գյուղատնտեսական հոսքաջրերով աղտոտման: Դեռ ավելին, Գավառ քաղաքի կեղտաջրերի մեխանիկական մաքրման կայանի արտահոսքերը լցվելով դիտակետից մոտ 300մ վերև, էլ ավելի են մեծացնում անթրոպոգեն ազդեցությունը գետի վրա, ինչի արդյունքում դիտակետի ջրերում ակունքի համեմատ արձանագրվել է մանրէներով աղտոտվածության բարձր մակարդակ: Այսպես, 20 °C-ում և 37 °C-ում աճող սապրոֆիտ մանրէների քանակը համապատասխանաբար կազմել է 26000 ԳԱՄ/մլ և 4000 ԳԱՄ/մլ, իսկ կոլի-ինդեքսը 77 հազ. ԳԱՄ/լ: Ավելացել է նաև օրգանական նյութի պարունակությունը՝ կազմելով 7.2 մգՕ/դմ ³ : Լուծված թթվածնի պարունակությունը եղել է 9.5 մգՕ ₂ /դմ ³ :	7.2	7.6			

Նորատուս գյուղից վերև՝ ավտոմայրուղու կամրջի հարևանությամբ- գետը, հոսելով մի շարք համայնքների (Գեղարքունիք, Սարովսան, Կարմիր, Լանջաղբյուր, Գանձակ, Արծվաքար, Գավառ) միջով, Ենթարկվում է ֆեկալ-տեսական և գյուղատնտեսական հոսքաջրերով աղտոտման: Դեռ ավելին, Գավառ քաղաքի կեղտաջրերի մեխանիկական մաքրման կայանի արտահոսքերը լցվելով դիտակետից մոտ 300մ վերև, էլ ավելի են մեծացնում անթրոպոգեն ազդեցությունը գետի վրա, ինչի արդյունքում դիտակետի ջրերում ակունքի համեմատ արձանագրվել է մանրէներով աղտոտվածության բարձր մակարդակ: Այսպես, 20 °C-ում և 37 °C-ում աճող սապրոֆիտ մանրէների քանակը համապատասխանաբար կազմել է 26000 ԳԱՄ/մլ և 4000 ԳԱՄ/մլ, իսկ կոլի-ինդեքսը 77 հազ. ԳԱՄ/լ: Ավելացել է նաև օրգանական նյութի պարունակությունը՝ կազմելով 7.2 մգՕ/դմ³: Լուծված թթվածնի պարունակությունը եղել է 9.5 մգՕ₂/դմ³:

Գետաբերան- ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ գետի ջուրը Նորատուս համայնքից դեպի գետաբերան մոտ 5.8 կմ հատվածում ենթարկվում է ինքնամաքրման, ինչի հետևանքով մանրէների քանակը նախորդ դիտակետի համեմատ նվազել է: Այսպես, 20 °C-ում և 37 °C-ում աճող սապրոֆիտ մանրէների քանակը համապատասխանաբար կազմել է 15500 ԳԱՄ/մլ և 1400 ԳԱՄ/մլ, իսկ կոլի-ինդեքսը 54

հազ.ԳԱՄ/լ: Լուծված թթվածնի պարունակությունը կազմել է 9.9 մգՕ₂/դմ³, իսկ պերմանգանատային օքսիդացման արժեքը՝ 7.6 մգՕ/դմ³:

Գետ Մարտունի

Փորձանմուշները վերցվել են գետի սակավաջուր փուլում:

Ակունք -կատարված հետազոտությունների արդյունքում պարզվել է, որ գետի ակունքի ջրերում 20°C -ում և 37°C -ում աճող սապրոֆիտ մարէների քանակը համապատասխանաբար կազմել է 1450 ԳԱՄ/մլ և 200 ԳԱՄ/մլ, իսկ կոլի-ինդեքսը՝ 3.2 ԳԱՄ/լ: Լուծված թթվածնի պարունակությունը կազմել է 9.4 մգՕ₂/դմ³, իսկ պերմանգանատային օքսիդացման արժեքը՝ 1 մգՕ/դմ³ (աղ.2):

Աղյուսակ 2

Սապրոֆիտ մանրէների քանակը, կոլի-ինդեքսը, լուծված թթվածնի պարունակությունը և պերմանգանատային օքսիդացման արժեքը Մարտունի գետի տարբեր հատվածների ջրերում

22.06.2021թ.

Դիտակետ	Սապրոֆիտ մանրէների քանակ, ԳԱՄ/մլ		Կոլի- ինդեքս, հազ ԳԱՄ/լ	Լուծված թթվածն, մգՕ ₂ /դմ ³ ,	Պերմանգան ատային օքսիդացում, մգՕ/դմ ³
	20°C	37°C			
Ակունք	1450	200	3.2	9.4	1
Մաքրման կայանի արտահոսքերի մուտքից մոտ 30մ ներքև	2.7մլն	500000	1300000	4	22.8
Գետաբերան	100000	20000	2000	3	5.9

Մարտունի քաղաքի մեխանիկական մաքրման կայանի արտահոսքերի մուտքի հատված-փորձանմուշները վերցվել են արտահոսքերի մուտքից մոտ 30մ ներքև՝ դրանց դեպի գետը ներհոսքի պահին: Նշենք նաև, որ նմուշառման ժամանակ արտահոսքերի ծավալը գրեթե չէր զիջում գետի բնական հոսքին: Կատարված հետազոտությունների արդյունքում պարզվել է, որ մաքրման կայանի (մաքրվում են կեղտաջրում եղած լողացող և կախված մասնիկները) արտահոսքերը լցվելով գետ այն ենթարկում են մանրէներով և օրգանական նյութերով խիստ աղտոտման: Այսպես, 20°C -ում և 37°C -ում աճող սապրոֆիտ մարէների քանակը համապատասխանաբար կազմել է 2.7 մլն ԳԱՄ/մլ և 500000 ԳԱՄ/մլ, իսկ կոլի-ինդեքսը՝ 130000հազ. ԳԱՄ/լ: Դիտակետում պերմանգանատային օքսիդացման արժեքը կազմել է 22.8 մգՕ/դմ³, իսկ լուծված թթվածնի պարունակությունը՝ 4 մգՕ₂/դմ³:

Գետաբերան- ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ կեղտաջրերի մեխանիկական մաքրման կայանի արտահոսքերի մուտքից մինչև գետաբերան մոտ 1,5 կմ հատվածում գետի ջուրը ինքնամաքրվում է, ինչի արդյունքում հետազոտված մանրէների թվաքանակը և օրգանական նյութի պարունակությունը նախորդ դիտակետի համեմատ նվազել է մի քանի տասնյակ, նույնիսկ հարյուրավոր անգամ: Այսպես, 20°C -ում և 37°C -ում աճող սապրոֆիտ մարէների քանակը համապատասխանաբար կազմել է 100000 ԳԱՄ/մ ^{3} և 20000 ԳԱՄ/մ ^{3} , իսկ կոլի-ինդեքսը՝ 2000 հազ. ԳԱՄ/լ: Մոտ 4 անգամ նվազել է նաև պերմանգանատային օքսիդացման արժեքը՝ կազմելով 5.9մգՕ/ $\eta\text{մ}^3$: Լուծված թթվածնի պարունակությունը կազմել է 3 մգՕ/ $\eta\text{մ}^3$:

Հարկ է նշել, որ հետազոտված մանրէների քանակի և օրգանական նյութի պարունակության նվազում հնարավոր է պայմանավորված լինի նաև նշված հատվածում առկա այլ ջրերի մուտքով:

Գ.Լիճք

Ակունք - հիմնականում ստորերկրյա ջրերով սնվող գյուղամիջի խոշոր աղբյուրի ելքից մոտ 20մ ներքև վերցված փորձանմուշի ուսումնասիրության արդյունքում հայտնաբերվել է միայն 20°C -ում աճող սապրոֆիտ մանրէներ՝ շատ քիչ քանակով՝ 12 ԳԱՄ/մ ^{3} : Դիտակետում գրանցվել՝ նաև պերմանգանատային օքսիդացման ցածր արժեք՝ $<0.5\text{մգՕ}/\eta\text{մ}^3$: Լուծված թթվածնի պարունակությունը կազմել է 9 մգՕ/ $\eta\text{մ}^3$ (աղ.3):

Այլուսակ 3

Սապրոֆիտ մանրէների քանակը, կոլի-ինդեքսը, լուծված թթվածնի պարունակությունը և պերմանգանատային օքսիդացման արժեքը Լիճք գետի տարբեր հատվածների

ջրերում

22.06.2021թ.

Դիտակետ	Սապրոֆիտ մանրէների քանակ, ԳԱՄ/մ ^{3}		Կոլի-ինդեքս, հազ. ԳԱՄ/լ	Լուծված թթվածին, մգՕ/ $\eta\text{մ}^3$,	Պերմանգանա տային օքսիդացում, մգՕ/ $\eta\text{մ}^3$
	20°C	37°C			
Ակունք	12	0	Չի հայտնաբերվել	9	<0.5
Գետաբերան	43000	-	22	8.8	1.6

Գետաբերան- գետը, հոսելով համանուն գյուղի միջով, աղտոտվում է ֆեկալ-տնտեսական և գյուղատնտեսական հոսքաջրերով, ինչի արդյունքում մանրէների թվաքանակը և օրգանական նյութի պարունակությունը ակունքի համեմատ ավելացել է: Այսպես, 20°C -ում աճող սապրոֆիտ մարէների քանակը կազմել է 43000 ԳԱՄ/մ ^{3} , իսկ կոլի-ինդեքսը՝ 22 հազ. ԳԱՄ/լ: Պերմանգանատային օքսիդացման արժեքը կազմել է 1,6 մգՕ/ $\eta\text{մ}^3$, իսկ լուծված թթվածնի պարունակությունը՝ 8.8 մգՕ/ $\eta\text{մ}^3$:

Այսպիսով, ելնելով մանրէաբանական ցուցանիշների (20°C -ում աճող սապրոֆիտ մանրէների քանակ, կոլի-ինդեքս) ստացված արդյունքներից՝ հետազոտված գետերի տարրեր հատվածների ջրերը, համաձայն Ռոմանենկո և ար., 1990) մակերևութային ջրի որակի էկոլոգասանիտարական գնահատման, դասվում են.

Գետ Գավառագետ

- Ակունք՝
ըստ սապրոֆիտ մանրէների քանակի՝ թույլ աղտոտված կարգի,
• Նորատուս գյուղից վերև՝ ավտոմայրուղու կամրջի հարևանությամբ՝
ըստ սապրոֆիտ մանրէների քանակի՝ շատ կեղտոտ կարգի,
ըստ կոլի-ինդեքսի՝ ուժեղ աղտոտված կարգի,
• գետաբերան՝
ըստ սապրոֆիտ մանրէների քանակի՝ շատ կեղտոտ կարգի,
ըստ կոլի-ինդեքսի՝ ուժեղ աղտոտված կարգի:
Գետ Մարտունի
• Ակունք՝ բավական մաքուր կարգի
• Մաքրման կայանի արտահոսքերի մուտքի հատված՝ չափազանց կեղտոտ կարգի,
• Գետաբերան՝
ըստ սապրոֆիտ մանրէների քանակի՝ շատ կեղտոտ կարգի,
ըստ կոլի-ինդեքսի՝ չափազանց կեղտոտ կարգի:
Գետ Լիճք
• Ակունք՝ չափազանց մաքուր կարգի,
• Գետաբերան՝
ըստ սապրոֆիտ մանրէների քանակի՝ շատ կեղտոտ կարգի,
ըստ կոլի-ինդեքսի՝ չափավոր աղտոտված կարգի:

Համաձայն Ամբրազենի (Ամերազեն, 1974) դասակարգման, ըստ 37°C -ում աճող սապրոֆիտ մանրէների քանակի (մանրէների ընդհանուր թիվ), հետազոտված գետերի տարրեր հատվածների ջրերը դասվում են.

Գ.Գավառագետ

- Ակունք՝ մաքուր դասին,
- Նորատուս գյուղից վերև՝ ավտոմայրուղու կամրջի հարևանությամբ՝ չափավոր աղտոտված դասին,
- Գետաբերան՝ թույլ աղտոտված դասին:

Գ.Մարտունի

- Ակունք՝ մաքուր դասին,
- Մաքրման կայանի արտահոսքերի մուտքի հատված՝ շատ ուժեղ աղտոտված դասին,
- Գետաբերան՝ ուժեղ աղտոտված դասին:

Գ. Լիճք

- Ակունք՝ մաքուր դասին:

Ձևան և խեցգետնի պոպուլյացիաների ուսումնասիրություն մեծ Սևանում և փոքր Սևանում.

2021թ. երկրորդ եռամսյակում Սևանա լճում իրականացվել է սիգի պոպուլյացիոն ու կենսաբանական ցուցանիշների, նրանց գիրացող վտառի ուսումնասիրություն՝

գծային և քաշային աճ, չափատարիքային կազմ, սննդառություն: Ուսումնասիրվող ժամանակահատվածում փորձանմուշ են հանդիսացել 40մմ և ավել խորշեր ունեցող դնովի ցանցերով որսված սիգ ձկնատեսակների առանձնյակները:

Ապրիլ ամսին սիգի գիրացող վտառի ուսումնասիրման համար Ծովազարդ և Զոլաքար համայնքների ջրային տարածքներից որսված սիգ տեսակի ձկների ուսումնասիրություններից պարզվել է, որ որսված ձկների 85%-ը կազմել են ոչ արդյունագործական չափի ձկները, ոչ սեռահասուն՝ մինչև մեկ տարեկան՝ 20%, 1+ տարեկան՝ 65% և սեռահասուն՝ 2+ տարեկան՝ 15%:

Հետազոտված ձկների երկարությունը տատանվել է 22,0-35,0 սմ, քաշը՝ 130,0-485,0 գրամ: Բուվածության գործակիցը՝ $F=1.19-1.26$, $K=1.11-1.17$:

Ձկների սեռական արգասիքները գտնվել են հասունացման II-III փուլերում: Հետազոտված ձկների 33,3%-ը կազմել են արու, 66,7%-ը՝ էգ առանձնյակներ:

Մայիս ամսին վերլուծության են ենթարկվել լճից որսված սիգի 41 առանձնյակ: Սիգի սեռերի հարաբերությունը կազմել է 3 ♀ : 1 ♂, իսկ սեռական արգասիքները գտնվել են հասունացման III փուլում: Հետազոտված ձկները եղել են 1+, 2+ տարեկան, որոնց երկարությունը կազմել է 24,0-38,0 սմ, կշիռը՝ 178,0-615,0 գրամ: Բուվածությունը՝ $F=1.26-1.27$, $K=1.15-1.16$ (փոքր Սևան, Շորժա, մեծ Սևան, Գեղամասար):

Գարնանը Սևանա լճում հիմնականում կուտակումներ առաջացնում են սիգի 1+ տարեկան առանձնյակները, այդ իսկ պատճառով 1+ տարիքային խումբը գարնան որսում եղել է գերակայող:

Հունիս ամսին փորձանմուշներ են հանդիսացել 45×45 մմ խորշեր ունեցող դնովի ցանցերով որսված սիգ ձկնատեսակի 45 առանձնյակներ (փոքր Սևան, Արևիկ): Ուսումնասիրություններից պարզվել է, որ որսված ձկների 45% կազմել են 1+ տարեկան, մինչև մեկ տարեկան՝ 10%, 2+ տարեկան՝ մինչև՝ 30% և 3+ տարեկան՝ 15%:

Հետազոտված ձկների երկարությունը տատանվել է 23,0-38,0 սմ, քաշը՝ 145,0-705,0 գրամ: Բուվածության միջին գործակիցը՝ $F=1.22$, $K=1.13$: Ձկների սեռական արգասիքները գտնվել են հասունացման II-III փուլերում: Հետազոտված ձկների 65%-ը կազմել են էգերը, 35%-ը՝ արու առանձնյակները:

Լճի ուսումնասիրվող տարածքներում սիգը սնվել է հիմնականում զոռավանկությունով, ճյուղաբեղավոր և թիոտանի խեցգետնակերպերով, կողալողերով և փորոտանի փափկամարմիններով:

Ձկների ստամոքսի լցվածության ինդեքսը հավասարվել է 0-210%: Ուսումնասիրվող սիգի գիրացող վտառի ստամոքսի լցվածության ինդեքսի վերին շեմը նվազել է: Վերջինս պայմանավորված է կերի հիմնական բաղադրիչի փոփոխմամբ:

Ուսումնասիրվող ժամանակահատվածում ջրի ջերմաստիճանը մեծ Սևանում տատանվել է $6,7^{\circ}\text{C}$ -ից $14,5^{\circ}\text{C}$, փոքր Սևանում՝ $6,3^{\circ}\text{C}$ -ից $13,8^{\circ}\text{C}$:

2021թ. երկրորդ եռամյակում խեցգետնաբանական ուսումնասիրություններ են իրականացվել Սևանա լճի տարբեր հատվածներում, փոքր Սևանի Նորաշեն, Հայրավանք, քաղաքային լողափ, մեծ Սևանի՝ Նորատու, Մարտունի, Զոլաքար տեղամասերում:

Ուսումնասիրվել է մոտ 1329 առանձնյակ, որից արու՝ 667 հատ, էգ՝ 662 հատ: Վերարտադրման ցուցանիշների գնահատման համար հետազոտվել է 150 հատ էգ խեցգետին:

Լճում խեցգետնի վերարտադրման ընթացքի ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ ձվադրման գործընթացը սկսվել է փետրվարի երկրորդ տասնօրյակից:

Խեցգետնի բեղմնավորված ձվերով էգեր հայտնաբերվել են մարտի սկզբին, երբ ջրի ջերմաստիճանը լիի հատակային շերտերում տատանվել է $2,1-2,3^{\circ}\text{C}$:

Խեցգետինների ծնունդը գրանցվել է հունիսի երկրորդ տասնօրյակից, երբ ջրի մակերեսային ջերմաստիճանը գերազանցել է 18°C : Զագերի միջին քանակը եղել է 170, հիալինային թելերով մայրական օրգանիզմին դեռևս կպած ձագերի միջին կշիռ կազմել է 12մգ: Սևանա լճում խեցգետնի ծևաչափական ցուցանիշների հետազոտությունները ցուց են տվել, որ արու խեցգետինների միջին չափը փոքր Սևանում 9,6 սմ է, քաշը՝ 23,0 գրամ, մեծ Սևանում՝ 9,7 սմ, քաշը՝ 25,6 գրամ: Էգերի համար համապատասխանաբար ցուցանիշներ փոքր Սևանում՝ 9,0 սմ, քաշը՝ 23,8 գրամ, մեծ Սևանում՝ 10,1 սմ, քաշը՝ 26,0 գրամ:

Ուսումնասիրվող ժամանակահատվածում խեցգետինների միջին բեղունությունը կազմել է 199 ձկնկիթ: Բեղմնավորված ձվի միջին կշիռ եղել է 11,5մգ: Էգերի չափերը տատանվել են 8,5-ից 13,1 սմ սահմաններում:

Խեցգետնի պոպուլյացիայի սեռական կառուցվածքը լիի խորության մեծացմանը զուգընթաց փոփոխությունների է ենթարկվել:

Էգերի մեծ կուտակումներ է առաջացրել լիի ափամերձ գոտում՝ մինչև 2-6 մետր: Նրանց թվաքանակը նվազում է 15 մետրից սկսած, իսկ արուների մոտ թվաքանակը սկսում է կրճատվել աստիճանաբար: Կենդանիների թվաքանակի կրճատվելը կապված է գրունտի փոփոխության հետ: Մեծ խորություններում գերակշռում է փափուկ տիղմը, որը խեցգետնի համար նախընտրելի բիոտոպ չի հանդիսանում:

Նախորդ տարվա նոյն ժամանակաշրջանի համեմատ բեղունության համեմատական վերլուծությունը ցուց է տվել, որ առկա է վերարտադրման ցուցանիշների նվազման միտում: Վերջինս կարող է անթրոպոգեն ծանրաբեռնվածության արդյունքում պոպուլյացիաի երիտասարդացման հետևանք լինել:

Սևանա լճում ուսումնասիրվել է կարասի կենսաբանական վիճակը՝ պոպուլյացիայի չափատարիքային, վերարտադրման և սեռական կառուցվածքը:

Կարասի պոպուլյացիայի հետազոտման համար փորձանմուշներ են հաղիսացել փոքր Սևանի Լճաշեն, մեծ Սևանի Արտանիշ և Ծովակ համայնքների ջրային տարածքներից որսված ձկները, դնովի ցանցերով, որոնց խորշերի մեծությունը տատանվել է $40\times40\text{մմ}$ և $45\times45\text{մմ}$ սահմաններում: Փոքր Սևանում հետազոտված կարասի 57 առանձյակները պատկանել են $2^+, 3^+$ և 4^+ տարիքային խմբերի, միջին երկարությունը տատանվել է 12,0-18,5սմ, իսկ միջին կշիռը՝ $75,0-225,0\text{գ}$ սահմաններում: Զեան որսն իրականացվել է 5-7 մ խորության վրա, երբ ջրի ջերմաստիճանը տատանվում էր $7,2^{\circ}\text{C}-8,3^{\circ}\text{C}$ սահմաններում: Բուվածության ցուցանիշը ըստ ֆուլտոնի կազմել է 3,74, ըստ Կլարկի՝ 2,98: Փոքր Սևանի Լճաշենի ջրային տարածքում ուսումնասիրվող կարասի 33,3%-ը կազմել են 2^+ , 26,7%-ը՝ 3^+ և 40%-ը՝ 4^+ տարեկան ձկները: Էգերի քանակությունը 80% է, արուներինը՝ 20%:

Մայիս ամսին հետազոտված 90 առանձյակները պատկանել են $2^+, 3^+, 4^+$ և 5^+ տարիքային խմբերի, միջին երկարությունը տատանվել է 13,0 սմ-ից 21,0 սմ, միջին կշիռը՝ $82,0\text{գ.-ից-}333,0$ գրամի սահմաններում, բուվածության գործակիցը՝ $F=3,57-4,00$, $K=2,61-3,17$: Կարասի որսն իրականացվել է 8,9մ խորության վրա, երբ ջրի ջերմաստիճանը տատանվում էր $11,0^{\circ}\text{C}-12,0^{\circ}\text{C}$ սահմաններում (մեծ Սևան, Արտանիշ): Հունիս ամսին Ծովակ համայնքի ջրային տարածքից որսված կարասի 73 առանձյակների 35%-ը կազմել է 2^+ , 15%-ը՝ 3^+ , 40%-ը՝ 4^+ և 10%-ը՝ 5^+ տարեկան

Ծկները: Էգերի քանակությունը ուսումնասիրվող փորձանմուշում կազմել է 70%, արուներինը՝ 30%: Հետազոտված ծկների միջին երկարությունը 16,8 սմ է, միջին քաշը՝ 160,3 գրամ: Բուվածության ցուցանիշը՝ $F=3,69$, $K=2,92$: Որսված կարաս ծկնատեսակը հանդիպել է 5-7 մետր խորությունների վրա: Կարասի կերի հիմնական բաղադրիչներն են կազմել դիատոմային, կանաչ թելանման ջրիմուները, խիրոնոմիդի թրթուրները: Կարասի կենսաբանական ցուցանիշների համեմատությունը 2018թ. ցուցանիշների հետ ցուց է տվել, որ միևնույն տարիքի ծկների մոտ հազեցվածության գործակիցը, ըստ ֆուլտոնի և ըստ Կլարկի, հետազոտված ժամանակահատվածում մնում է գործնականորեն անփոփոխ, ինչը վկայում է լճում համեմատաբար կայուն կերային պայմանների առկայության մասին:

Սևանա լճում կարասի պոպուլյացիայի վրա արդյունագործական ծանրաբեռնվածության կտրուկ աճը բերել է կարասի պաշարների կրճատմանը, մեծ տարիքային խմբի ծկները պոպուլյացիայում քացել են, տեղի է ունեցել պոպուլյացիայի երիտասարդացում:

Զկնաբուծություն

Սևանա լճում իշխանի պաշարների վեականգնման և ծկնաբուծության զարգացման համալիր ծրագրի շրջանակներում «Սևանի պաշարների վերականգնման և ծկնաբուծության զարգացման» հիմնադրամի կողմից 2021թ. հունիսի 11-ին «Սևանի իշխան» ՓԲԸ-ի Կարճադրյուր համայնքում տեղակայված մանրաձկան գործարանից Սևանա լիճ է բաց թողնվել Սևանի իշխանի ամառային ենթատեսակի 17,057 հատ 9,79 գրամ միջին քաշով մանրաձուկ, ընդամենը 167,0կգ: Աշխատանքային խմբի կողմից ամառային իշխանի մանրաձկների բացթողումը կատարվել է Կարճադրյուր գետի ստորին հոսանքում և գետաբերանում: Մանրաձկան բացթողնման վայրի հարակից տարածքներում սահմանվել է 10 օրյա հերթապահություն՝ ապահովելու մանրաձկների բնական հարմավորականությունը:

-Էկոհամակարգերի և որանց բաղադրիչների գույքագրում, հաշվառում և մոնիթորինգ.

Գիտությունների ազգային ակադեմիայի 2020 թվականի հաշվառման տվյալների համաձայն Սևանա լճում սիգի արդյունագործական որսի ընդհանուր պաշարը կազմել է մոտ 586,2 տոննա, որից սիգի փորձարարական որսի 2-րդ փուլի շրջանակներում 2021 թվականի օգտագործման համար սահմանվել է առավելագույնը 250 տոննա չափաքանակ: 2021թ. մարտի 25-ից սկսվել է Սևանա լճում սիգ ծկնատեսակի արդյունագործական ծկնորսության 2-րդ փուլը: Հայտերը ընդունվել են «Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ում և 5 մասնաճյուղերում մինչև ապրիլի 8-ը ներառյալ:

- Ներկա դրությամբ կնքված է 303 պայմանագիր 221164 կգ սիգի որս իրականացնելու համար:
- Զկան արդյունագործական որսն սկսվել է իրականացվել 2021թ. մայիսի 14-ից:
- Որսի համար սահմանված և կահավորված 25 կետերից որսն իրականացվել է 17 կետերից:
- 169 կնքված պայմանագրով 14.05.21-02.07.21թթ. ընթացքում որսվել է 56681 կգ սիգ տեսակի ծով:

«Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի մասնաճյուղերի աշխատակիցների կողմից կշռվում է 17 կետերից արդյունագործական որս իրականացնող ձկնորսների կողմից որսված սիգ տեսակի ծուկը և տվյալները մուտքագրվում են որսի հաշվառման գրանցամատյաններում:

Արագ արձագանքման խմբի կողմից իրականացվում է ամենօրյա հսկողություն Սևանա լճի ամբողջ երկայնքով՝ արդյունագործական որսը վերահսկելու, ինչպես նաև ապօրինի ձկնորսությունը կանխարգելելու նպատակով:

Գիտական հետազոտությունների, մշտադիտարկման և կադաստրի վարման բաժնի աշխատողների կողմից հաշվառվում և ամփոփվում են կատարված որսի տվյալները և ամենշաբաթյա կտրվածքով ուղարկվում են շրջակա միջավայրի նախարարության ԲՀՊՏ և կենսաբազմազանության քաղաքականության վարչություն:

Շարունակվել են «Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի և հողօգտագործողների միջև կնքված պայմանագրերի արխիվային փաստաթղթերի տվյալների թարմացման և թվայնացման աշխատանքները: Թվայնացվել են 100 հողօգտագործողների պայմանագրերի փաթեթներ: Երեք հողօգտագործողների պայմանագրային փաթեթներում կատարվել են տվյալների փոփոխություն, մեկ պայմանգիր դատարանի վճռով դադարեցվել է և երկու գործով համատեղ դիմումի համաձայն պայմանգիրը լուծվել է: Կատարված փոփոխությունների վերաբերյալ ուղղումներ են կատարվել տվյալների բազայում:

Ամփոփվել են «Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ հողօգտագործողների կողմից ներկայացրած տարբեր խնդրանքներով դիմումները (ներդրումային ծրագրեր իրականացնելու, հողամասը օտարելու, նոր պայմանագրեր կնքելու, հողամասը ենթավարձակալությամբ տրամադրելու, գույքի բաժանում կատարելու և այլն)՝ «Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի խորհրդի նիստում քննարկելու և ընթացք տալու համար:

Կազմվել են «Սևան» ազգային պարկի հողամասերը վարձակալությամբ և/կամ կառուցապատման իրավունքով տրամադրելու 18 մրցույթային փաթեթներ և ներկայացվել են շրջակա միջավայրի նախարարություն: 18 մրցութային փաթեթներից մեկը միջգերատեսչական մրցութային հնաձնաժողովի կողմից հավանության չի արժանացել և մրցույթի են ներկայացվել 17 հողամասերի փաթեթները, որոնք ներկայացվել են բնապահպանական կոմիտեի քննարկմանը: Քննարկման արդյունքում հավանության արժանանալուց հետո 17 հողամասերի մրցութային փաթեթների հայտարարությունները հրապարակվել են «Հայաստանի Հանրապետություն» օրաթերթում:

3. Պարկի տարածքում անտառտնտեսական աշխատանքներ.

❖ Մասնաճյուղերի կողմից անհրաժեշտությամբ պայմանավորված անտառգիտական և անտառտնտեսական միջոցառումներ, սանիտարական հատումներ և խնամքի աշխատանքներ.

«Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի տնօրենի 2021թ. մայիսի 12-ի N19-1354 հանձնարարականով պարկի Սևանի, Արտանիշի, Նորատուսի, Մարտունու և

Վարդենիսի մասնաճյուղերի անտառածածկ տարածքներում 2021թ. մայիսի 12-ից մինչև 2021թ. հունիսի 23-ը ներառյալ կատարվել են ձյունակոտոր, քամատապալ և հիվանդություններով վարակված ծառերի համարակալման և հաշվեգնահատման աշխատանքներ: Կատարված աշխատանքների արդյունքները գեկուցագրով ներկայացվել են՝ համպատասխան ընթացք տալու համար:

ՊՈԱԿ-ի տնօրենի 2021թ. հունիսի 24-ի N 259-Ա հրամանով ստեղծվել է պարկի անտառային տարածքներում անտառպաթոլոգիական հասումնասիրություններ կատարելու համար աշխատանքային խումբ: Աշխատանքների ավարտից հետո արդյունքները կներկայացվեն շրջակա միջավայրի նախարարություն՝ ընթացք տալու համար:

Հայաստանում մեկնարկած «10մն ծառ» ծրագրի շրջանակներում Մարտունու մասնաճյուղի Մարտունու տեղամասում 2,8 հա մակերեսի վրա իրականացվել է ծառատունկ մասնաճյուղի տնկարանում աճեցված բարդի տեսակի 5000 հատ 2 տարեկան տնկիներով: Նոր անտառտնկարկը խնամավում և պահպանվում է համապատասխան աշխատակողի կողմից:

5000 հատ 2 տարեկան տնկիներ տրամադրվել են Գեղարքունիքի մարզպետարանին՝ համայնքներում ծառատունկ իրականցնելու համար:

Ներկայումս «Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի Մարտունու մասնաճյուղի տնկարանում խնամավում են 10000 հատ բարդի տեսակի և 2000 հատ ուռենի տեսակի 1 տարեկան տնկիներ և 10000 հատ բարդի տեսակի և 2000 հատ ուռենի տեսակի նոր տնկած կտրոններ:

«Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի և երկու ֆիզիկական անձի միջև կնքվել է «Սևանա լճի ափամերձ անտառտնկարկների մաքրման աշխատանքների կատարման» պայմանգրեր՝ 1901.5 բացարձակ նիշն ընկած տարածքներում՝ 0,31հա և 0.48հա մակերեսով տարածքների վրա: Օրենքով սահմանված կարգով ստացել են թույտվություն և աշխատանքները ընթացքի մեջ:

«Սևան» ազգային պարկ»
ՊՈԱԿ-ի տնօրենի Ժ/Ձ

Ա. Աբելյան